

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

*Н.М.Штефан, канд. техн. наук, доцент
Національний гірничий університет, м. Дніпропетровськ*

Анотація

В сучасних умовах в Україні велика кількість бюджетоутворюючих підприємств або дійшла до стадії банкрутства або взагалі перестала існувати. Крім того, в результаті застосування чинної схеми міжбюджетних трансфертів складається ситуація, коли органи місцевого самоврядування позбавлені можливості самостійно вирішувати власні проблеми або через залежність від дотацій, або через те, що зайві кошти вилучаються. Соціальна відповідальність бізнесу визначається в додержанні основних правил успішного економічного розвитку і на цій базі здійснення соціальних програм за рахунок отриманих фінансових ресурсів від ефективної діяльності суб'єктів господарювання.

Вступ

Ідеї соціальної відповідальності бізнесу виникла у 50-і роки ХХ ст., коли суспільство почало усвідомлювати негативний вплив господарської діяльності на стан навколишнього середовища. Прагнення власників капіталу скоротити витрати на охорону навколишнього середовища, на робочу силу та на охорону праці вже показали небезпечність такого споживчого відношення до будь-якого виду ресурсів.

Світовий бізнес все частіше повертається в сторону соціальних проблем як на національному, так і на глобальному рівні, як на рівні суб'єктів господарювання, так і на рівні держави. Спектр проблем в сучасних умовах розширюється і включає екологічні, соціальні та, навіть, етичні аспекти.

Проблемами соціальної відповідальності бізнесу займається декілька організацій, серед яких найбільші – Мережа Глобального Договору ООН в

Україні, Центр «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності», Спільнота "Соціально відповідальний бізнес" тощо.

Цим проблемам присвячені праці таких вчених як Ф, Котлер, М. Портер, О.І.Зінченко, М.В. Киваріна. Різні аспекти розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні розглядаються у працях З.С. Варналія, В.Є. Воротіна, В.М. Гейця, О.В.Кужель, Е.М.Лібанової, С.В.Мельника, Ю.Н.Петрушенка, В.Л. Осецького, В. М. Марченка та ін.

Класичним визначенням соціальної відповідальності є визначення Ф. Котлера: «Корпоративна соціальна відповідальність – це вільний вибір компанії на користь зобов'язання підвищувати добробут суспільства, реалізуючи відповідні підходи до ведення бізнесу і виділяючи корпоративні ресурси» [1].

О.І.Зінченко розглядає корпоративну соціальну відповідальність як конкурентну перевагу успішно функціонуючого підприємства, завдяки якій не виробничі витрати підприємства примножують його ринкову вартість за рахунок колективного інтелектуального капіталу та гудвілу, конкурентоспроможність продукції, послуг і сприяють вирішенню соціальних, екологічних та економічних проблем суспільства [2].

Для України більше підходить концепція «зацікавлених сторін», яка ґрунтується на тому, що керівництво та менеджмент підприємства несуть відповідальність перед багатьма групами людей, які впливають на організацію і, з іншого боку, відчують на собі вплив від її діяльності. Такими «зацікавленими сторонами» є: працівники підприємства, акціонери, контрагенти (постачальники, посередники, кінцеві споживачі), держава, місцеві громади та суспільство в цілому.

Посилення соціальної відповідальності бізнесу, заохочення до соціальної активності підприємців є необхідними умовами для створення дійсно розвинутого суспільства.

Соціальна відповідальність бізнесу це виробництво та реалізація якісної конкурентоспроможної продукції, сплата податків в повному обсязі у встановлені терміни, постійне підвищення кваліфікації фахівців для укріплення

творчого потенціалу колективу з метою створення нових інноваційних видів продукції, здійснення програм щодо зміцнення здоров'я колективу, розробка та реалізація програм морального стимулювання співробітників за досягнення визначених показників діяльності, різні благодійні та спонсорські проекти.

1. Соціальна відповідальність бізнесу як засіб управління сучасним підприємством

Соціальна відповідальність бізнесу визначається в додержанні основних правил успішного економічного розвитку і на цій базі здійснення соціальних програм за рахунок отриманих фінансових ресурсів від ефективної діяльності суб'єктів господарювання.

До основних правил успішного економічного розвитку можна віднести, по-перше, наступне обмеження:

- темпи зростання продуктивності праці (ПТ) повинні випереджати темпи зростання заробітної плати (ЗП):

$$\frac{\Phi ЗП_{i+1}}{\Phi ЗП_i} < \frac{ПТ_{i+1}}{ПТ_i},$$

де $\Phi ЗП_{i+1}$ - фонд заробітної плати суб'єкта господарювання в наступному році, грн.;

$\Phi ЗП_i$ - фонд заробітної плати суб'єкта господарювання у звітному році, грн.;

$ПТ_{i+1}$ - середня продуктивність праці робітників підприємства в наступному році, грн/чол.,

$ПТ_i$ - середня продуктивність праці робітників підприємства у звітному році, грн/чол.

Аналіз даного співвідношення для підприємств України можна здійснити за даними таблиці 1.

Якщо проаналізувати дані табл.1, можна відмітити, що дане обмеження виконувалось лише у 2003, 2007 та 2010 роках.

Основні соціально-економічні показники [3]

Показники	2000	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
ВВП у факт цінах, млн. грн.	170070	267344	345113	441452	544153	720731	948056	913345	1094607
Кількість зайнятих, тис.	201745	20163.3	20295.7	20680	20730.4	20904.7	20972.3	20195.5	20266
Середня заробітна плата, грн	230	462	590	806	1041	1354	1806	1906	2139
Рівень зростання ВВП	5.9	9.6	12.1	2.7	7.3	7.3	2.3	-14.8	4.2
Темпи зростання заробітної плати		2.01	1.21	1.36	1.29	1.3	1.33	1.06	1.17
Темпи зростання потужності праці		1.57	1.28	1.26	1.23	1.31	1.32	0.99	1.19

Наступне правило успішного економічного розвитку - це вдосконалення оподаткування суб'єктів господарювання, що дозволить збільшити фінансові ресурси, які мають залишатись у місцевих громадах для вирішення соціальних проблем регіону, не чекаючи відповідних трансфертів з державного бюджету.

Найбільшу питому вагу в структурі доходів місцевих бюджетів складають податкові надходження, а саме, податок на доходи фізичних осіб забезпечує до 80 відсотків доходів місцевих бюджетів.

На сьогоднішній день існує значний резерв збільшення надходжень до місцевих бюджетів, який пов'язаний із детінізацією економіки, легалізацією заробітної плати. Зменшення навантаження на фонд заробітної плати підприємців та їх співробітників дозволить вивести «з тіні» виплату заробітної плати «в конвертах» і поповнити фінансові ресурси регіону в абсолютному виразі навіть при зменшенні навантаження на фонд заробітної плати.

В Україні 12000 місцевих бюджетів. Наявних податкових відрахувань, які передбачені Податковим кодексом не вистачає для нормальної роботи місцевої влади щодо підтримання інфраструктури населеного пункту і необхідних соціальних виплат.

В результаті застосування чинної схеми міжбюджетних трансфертів складається ситуація, коли органи місцевого самоврядування позбавлені можливості самостійно вирішувати власні проблеми: одні - через залежність від дотацій, інші - через те, що зайві кошти вилучаються.

Рівень залежності місцевих бюджетів від трансфертів із Держбюджету України постійно зростає (від 43.3% у 2007 році до 53.6% у 2012 році) [4].

Якщо розглянути Додаток №6 до Закону „Про Державний бюджет України на 2013 рік” [5], який розглядає порядок нарахування і суму між бюджетних трансфертів, а також визначає дотаційні місцеві бюджети та бюджети-донори, можна визначити, що сума дотацій для великої кількості місцевих бюджетів знаходиться на рівні 20% від загальної суми розрахункового доходу, який не враховує деякі місцеві податки.

Якщо залишити більший відсоток прибуткового податку з фізичних осіб в місцевих бюджетах, можна зменшити кількість дотаційних бюджетів. В такому разі не потрібно чекати виділення фінансових ресурсів для вирішення соціальних проблем «зверху».

Так. збільшення податку на доходи фізичних осіб, який залишиться у місцевих бюджетах на 10- 11% дозволить зменшити залежність територіальних громад від трансфертів, а деякі місцеві бюджети перетворяться з дотаційних на самодостатні і навіть на бюджети - донори.

Тим більше, що трансферти мають соціальну спрямованість, а не спрямованість на підвищення економічної ефективності діяльності регіонів. А базою соціального розвитку регіонів і країни в цілому повинна стати високоефективна діяльність суб'єктів господарювання, в основному, завдяки їх інноваційній активності.

Динаміка кількості інноваційно-активних промислових підприємств за видами економічної діяльності відображено в таблиці 2.

Таблиця 2

Кількість інноваційно-активних промислових підприємств за видами економічної діяльності

	2008		2009		2010		2011	
	Усього	Питома вага, %	Усього	Питома вага, %	Усього	Питома вага, %	Усього	Питома вага, %
Промисловість	1397	13.0	1411	12.8	1462	13.8	1679	16.2
В тому числі:								
Добувна промисловість	36	5.9	35	5.5	40	6.5	53	8.6
Переробна промисловість	1305	14.3	1316	14.0	13.49	15.0	1499	17.1
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	56	5.8	60	6.1	73	7.6	127	13.2

Якщо проаналізувати динаміку кількості інноваційно-активних підприємств, можна відмітити, що їх кількість та питома вага в загальному обсязі промислових підприємств країни збільшується з 12.8% у 2008 році до 16.2% у 2011 році.

Основними перешкодами становлення та розвитку соціальної відповідальності бізнесу є недосконалість законодавчої й нормативно-правової

бази, що регулює можливості участі бізнесу в соціальних програмах та відсутність системи заохочення (морального та економічного) відповідальних суспільних суб'єктів. Можливо, представники підприємств повинні мати право участі у часті визначення пріоритетності соціальних програм регіону пропорційно питомій вазі надходжень до місцевого бюджету, яке було забезпечено в результаті діяльності їхнього підприємства.

Залишаючи кошти в регіоні їх створення, місцевий бюджет має можливість отримати і більший економічний ефект, а значить, і більшу суму доходів. Тому навіть менший відсоток відрахувань забезпечить не меншу суму дотаційних відрахувань від місцевих бюджетів - донорів в абсолютному виразі.

Третім правилом успішного економічного розвитку підприємства є розподіл прибутку.

Політики розподілу прибутку підприємства намагається визначити оптимальні пропорції між виплатою частини прибутку власникам та реінвестування іншої частини прибутку в активи підприємства. При цьому, з точки зору власника, необхідно визначити, що забезпечить отримання більшого доходу: реінвестування прибутку чи раціональне використання отриманої частини прибутку у приватних інтересах (не на споживання, а на отримання додаткового прибутку як приватної особи); яка з цих двох частин розподіленого прибутку здатна створювати більший додатковий дохід.

Вихід на перший план розвитку суспільства вирішення соціальних проблем потребує конкретизувати дане положення, а саме, конкретизувати реінвестування прибутку в активи підприємства в частині реінвестування в матеріальні активи та нематеріальні активи підприємства.

Реінвестування прибутку в нематеріальні активи означає концентрування уваги на соціальних проблемах на підприємстві (це і реалізація програм підвищення кваліфікації працівників, обмін зустрічами по засвоєнню передового досвіду у своїй галузі). Все це спрямовано на посилення самооцінки працівника підприємства, підвищення здатності на винаходи, що в результаті

позитивно вплине на підвищення ефективності роботи суб'єктів господарювання (рис.1).

Треба враховувати, що реінвестування в нематеріальні активи – це інвестування в майбутнє, тому знаходження оптимальних пропорцій розподілу чистого прибутку підприємства є актуальною задачею сьогодення.

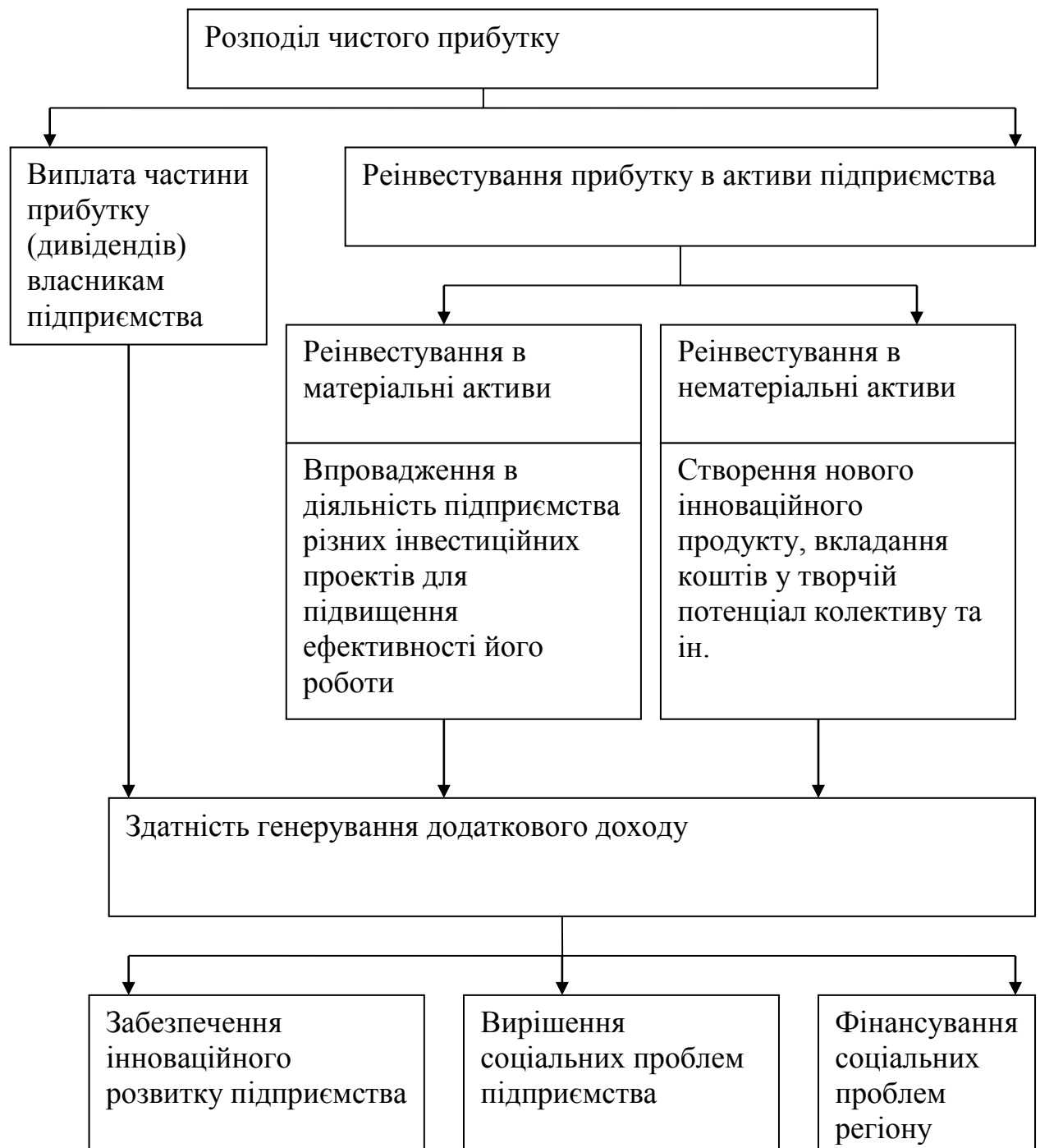

Рис.1 – Розподіл чистого прибутку

При цьому вирішення соціальних проблем на конкретному підприємстві конкретного населеного пункту не означатиме автоматично добробуту всього населення цього населеного пункту. Проблему можна розв'язати, тільки піднявшись над масштабами конкретного підприємства, з позицій суб'єктів місцевого самоврядування.

Таким чином, в сучасних умовах господарювання завдання бізнесу, окрім короткострокових економічних цілей максимізації прибутку, стратегічних цілей підвищення ринкової вартості підприємства повинні охоплювати такі сфери функціонування суспільства та держави як участь у соціальних, освітніх програмах, програмах збереження навколишнього середовища, розвитку та підтримки культури тощо. Це дозволить збільшити неекономічні вигоди даного суб'єкту господарювання у довгостроковому періоді (зміцнення іміджу підприємства, його ділової репутації тощо), які у свою чергу вплинуть на його економічну ефективність.

Підвищення ефективності роботи підприємства дозволить отримати більшу суму прибутку, що дозволить збільшити не тільки відрахування в бюджети різних рівнів, а й підвищити заробітну плату працівникам, що також збільшить відрахування в місцеві бюджети (податок на доходи фізичних осіб) і, таким чином, збільшити можливості вирішення соціальних проблем регіону і країни в цілому.

Висновки

1. Зменшуючи розмір податків, з'являється можливість детінізації економіки. Більша частина підприємців перестане платити заробітну плату «в конвертах», а також почне своєчасно і в повному обсязі сплачувати податки у бюджети всіх рівнів.

2. Збільшення суми податку на доходи фізичних осіб, яка залишається в місцевих бюджетах, як основного бюджетоутворюючого показника, дозволить зменшити кількість дотаційних бюджетів, перетворюючи їх на бюджети – донори, основна задача яких – успішний розвиток регіону.

3. Оптимальний розподіл прибутку (по-перше, між споживання та реінвестуванням; по-друге, між матеріальними та нематеріальними активами підприємства) дозволить виділити фінансові ресурси на вирішення соціальних проблем підприємства, що є запорукою поліпшення соціальної напруги в країні.

Література.

1. Котлер Ф, Лі Н. Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства./ Ф.Котлер, Н. Лі, пер. з англ.. С. Яринич.- К.: Стандарт, 2005 -302с.

2. Зінченко О.І. Корпоративна соціальна відповідальність в Україні: сучасні реалії та перспективи розвитку/ О.І.Зінченко, А.М.Хімченко – Бізнес-інформ, 2011. -№4. –С.281-286.

3. Статистичний щорічник України за 2011 рік/ за ред. О.Г. Осауленка-К.: ТОВ«Август-Трейд» - 2012. -559с.

4. Бюджетне забезпечення територіальних громад України: тенденції останніх років // Галузевий моніторинг. – 2012. – №9. – Режим доступу :

5. Проект Закону про Державний бюджет України на 2013 рік. Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=44897